

CENTRAL LIBRARY, BARODA,
SANSKRIT SECTION.

Acc. No. ७२९४ Subject शिल्प
Name उमा कामोदी Script
Author _____
Age १६ १७ ५८ Extent १३ - ३५०
Language संग्रहीत Script २

✓ ६/१०

श्रीगुणपतयेनमः नमः सकलं कल्पातोकारता पण्डिताक्षिणे नमस्तेज शशीनिवा
स्यापदेवतायेणि रूपमः ॥१॥ अपत्यवासल्पव चाढुदीर्घस्तन्योपिषासु ॥२॥ अरजाकु
वाग्यो ॥ मुहुः करात्तेजपात्रं भास्यामनारथान्तः सफलीकरोद्दु ॥३॥ प्रवालादिप्र
स्तु वालिन्नवपर्वप्रवपुषेनमोविष्ट्रेष्टीविष्टटनपटिष्ठापमहसे ॥४॥ जग
त्याउभविस्तिनपनिरायासरवनाविनोदासल्कायप्रणतफलसिद्धिप्र
भुवे ॥५॥ पदिं दिशना भपुदराघेषामधित्प्रानतोगः ॥ श्रीबहुकाषाश्वर
दाविंदेवदामहेनदेहुलेदवतापात्रीप्रकृष्टवल्लुडलस्तवक्षुष्टगंडमुल
नेमहार्हमणिमखलेमरकर्त्तुररूपामल्ल ॥ करोलुकरुणामहाकलिनपन
रादक्रममहकिमपिभाहनेकघटसोत्रवेकेशवापा कीतेक्षतामास्त्रुष्टापकु
बुग्नाम्भुठीक्षताघरसामईन्नपत्रणेष्टिमोनेनमधिगदातिपादसाकुसापावन
हरविमक्षत्तुः शिववः ॥६॥ आसीदसीमगुणदाज्ञकुरुवाईशाउघस्तम् ॥७॥

अनेकाक्षरं च वेस्ति पंचयत्तरोषाशानं दुपत्योः ॥ स्वरूपे आवस्थ्या त्रिपक्षे
 न कर्मन्तु इपति न रजस्वल्लोवर्जी ॥ तयोः पंचयत्तरोषमन्तराजनं ॥ ॥
 बाल्वापत्याराति णागत्तिराति णावर्जयित्वाभ्यापत्तो जनेऽन्तियमन् ॥
 ॥ अस्तमध्ये काल्पापकर्षः कार्षः ॥ ॥ पंचमाहायत्तराउद्गतान्त्रेन कार्योः ॥ ॥ तत्त्व
 स्फुनं तदाष्टापनं ॥ पयुसं विनाकुतिमात्रे दुतेष्ट्राणायामादिपुनः क्रिया ॥
 आहुतिविपर्यासे दूवयात्तादिखंडविपर्यासे प्राणायामत्रयुनः क्रिया ॥
 तथा स्त्रिविपर्यासे दूर्धं द्विकुर्तिविकुर्मरण ॥ पित्र्यावलिनित्यस्त्रा
 दमितिपितृयत्तस्त्वस्यविपर्यासे प्राणायामत्रयुनः क्रिया ॥ पंचयत्तरा
 एकवस्त्राकरणाउपवासः ॥ ॥ अशोकस्यस्त्रहस्यगायत्रीजपः ॥ ॥ अथवा
 एकवस्त्रास्त्रान्तराजन ॥ द्वादशप्राणायामथवादिकुर्मरणवामस्त्रापम
 व्यविपर्यासे प्राणायामत्रय ॥ हनुकारातिपिपूजनन्तर्यत्तस्यविपर्यासे प्राणा
 कमत्रय ॥ ॥ एकवस्त्रास्त्रापठपवासः ॥ ॥ ब्रह्मयत्तराविपर्यासे प्राणायामत्रय

॥ सर्वलोपेऽर्थकृद्यः ॥ तस्यस्यरुपमेकनक्तमयाचिन्तुपवासश्चति अ
त्यंतापन्नोसर्वस्याकरणाउपवासः ॥ ॥ अनन्तिष्ठिष्ठारितेननहोतव्यं ॥ ॥
अनिष्ठारणंचमुख्यगोष्ठतेन ॥ अनंतरमाहिषेणवातिलैलेनपयमा
इध्योवादकेन्द्रा ॥ यत्राज्यानावस्त्रेतदीव्येः क्रियाकार्याः उद्दैविनेति ॥
पंचयत्तास्त्वंदंपत्योन्नेजनेपंचयत्तलोपः ॥ द्वियाभोजनेतस्याउपवा
सः ॥ प्रमादाहिवापंचयत्ताकरणसायसंध्यानादिष्टनतःपंचमहाप ॥ २
॥ २ ॥
त्ताः कर्पाः अनंतरंसाधंहोमः ॥ निर्गजनविपर्यसेविष्ठुस्मरणं ॥ लोपप्र
लापामत्रयं ॥ शायंहोमादिसर्वप्रथमदिनोदयांतं प्रहुरुपर्यंतंपंचमहायत्तादि ॥
॥ दिवाणिंडपिट्यत्तादिदर्शनाङ्गंच ॥ ॥ पश्चादिकमैदिवसम्ब्रात्यादतंचत्
स्कृतमेव ॥ ॥ अस्तमयानंतरंनवनाडिकाहोमकाळः ॥ ॥ अस्तमयपर्यंतंप्रान
हीमस्पौणः काळः ॥ ॥ सर्वत्रगोलाकाळप्राप्तेभनादिष्ट ॥ ॥ तद्यथा ॥ ॥ अस्यकर्म
लाभीताकालस्तन्निमित्तंसंकल्पंकृत्वाततोनादिष्ट ॥ ॥ आज्ञनिर्वापः ॥ ॥

अधिश्रवणं॥ सम्मार्जनं॥ उद्घासनं॥ उसवत्तुं अवेष्टणं होमः॥ मूर्खः स्वात्मा ० मूर्खः
स्वाहा ० स्वस्वाहा ० इदं मूर्खयिनममः॥ मूर्खनुवः स्वरस्वाहा ० त्वं न्नः ० संत्वन्नः ०
अयाश्चाग्ने॥ पेत्रेत्रातंगा॥ उदुन्नमंगा॥ स्वैवत्सागाः॥ ॥ एतद्वादिष्ठानिच्छेयं॥
गोपाकालतिक्रमलोपः॥ लोपसहस्रग्रायत्रीजपः॥ एवस्थापंहोमस्य॥ प्रातरमा
नमध्यान्तस्त्रान्तस्त्रान्तलोपप्रतिमित्तं सहस्रजपः॥ सायंसंध्याकलातिक्रम
सुनर्मनः॥ ॥ क्षच्चवाच्चमित्तच्चस्त्रजपः॥ ॥ सायंतनानानकमेतासुद्योलोपः॥ ॥ प्रातरमा
नानमस्त्रमित्तलोपः॥ ॥ होमद्युपलोपवेश्वानरश्चरुः॥ ॥ पश्चादिद्युपलोपचे॥
जपादोत्तिरत्रहामलोपतंत्रुमतेचरुः॥ उपसनिनोध्यापनप्रत्तुत्तस्यापाक
र्द्युपलोपवेश्वद्युपलोपवेश्वानरश्चरुः॥ पितृपितृपत्त्वेत्तलोपभृताय् य
एष्यनवान्तपतितान्तनाजनतितिरुष्टुर्वकोवेश्वानरश्चरुः॥ पालिसंस्मि
तनाननप्राजापत्याभिरुष्टुः॥ यवेर्वसंतत्रीहिश्वालिनीवारेः शरदि॥ अ
स्ववाग्रयणस्याद्युपनवान्तनाजननविष्वःकेषांचिन्मते॥ पश्चादिकम्मद्यु

॥३॥
नादा

वैश्वानरकर्म ॥ ॥ इयान्विश्वेषः ॥ वैश्वदेवान्नानावः ॥ आज्यनागानंतरं लग्नयैवैश्वानरायस्वा
हेतिस्त्र्यालीपाकाहुतिस्त्रैवस्त्रिष्ठुर्दिनरक्षमानं ॥ अहूनाययणास्यनवान्मात्रान
वैश्वदेवस्त्ररः ॥ ॥ प्रथमैवविश्वेषः ॥ ॥ सर्वत्रपदार्थविपर्यासंभवादिष्ठु ॥ परिस्त्रस्त्र
हनादिपंचपदार्थविपर्यासंपुनर्यथा क्रमणकरणमनादिष्ठु ॥ ॥ संस्त्रवत्रस्त्रापर्यंतं
ब्रह्मोपवशानंस्त्र्यालीपाकपर्यंतंप्रणयन ॥ अंत्यहुतिपर्यंतंपरिस्त्ररणं ॥ स्वीयकार्य
पर्यंतंपात्रासादनं ॥ आज्यत्राक्षरणस्वनपर्यंतंपवित्रकरण ॥ प्रयक्षणात्प्राक्षणीसं
पर्यंतंपात्रासादनं ॥ आज्यत्राक्षरणं ॥ होममात्रार्थमाज्यसंस्त्रारः ॥ होमाध्यमेवस्त्रवसंस्त्रण ॥ ३ ॥
स्त्रारः ॥ स्वकर्मपर्यंतंपात्रत्राक्षरण ॥ होममात्रार्थमाज्यसंस्त्रारः ॥ प्रधानहोमज्ञाने आज्य
स्त्रारः ॥ उपयमंतानंतरंपुनःस्त्र्याला पाकेनप्रधानहोमः ॥ प्रधानहोमज्ञाने आज्य
हुनयःस्त्रिष्ठस्त्रदत्त्वावन्नत्र ॥ प्रधानहुतिविपर्यासंपुनरसिपथाक्रमेणकरण ॥ पूर्वो
क्तसर्वनिमित्तंगाहुतिविपर्यासंस्त्रवाभरणेतदन्तर्ज्ञाणेयावनवैवरदानव्रातणन ॥ ३
ज्ञानवल्लिलोपरतेष्वप्रत्येकमनादिष्ठु ॥ शावान्मिस्त्रिकामिपतितामिज्ञान
नानंसंसर्गमनादिष्ठु ॥ प्रज्ञालनस्त्रिदाधानं ॥ माछंसविभानुस्त्रस्त्रिदातु

र्विश्वानिहेवसवितरित्येतैमंत्रैः प्रज्ञालनं ॥ अन्येतामि
नासंसर्गेनैमित्तिकश्चारुंवर्जयित्वा ॥ स्तुतिकायांपत्यामनिधारणं कर्तव्यं ॥ ॥
सायंप्रातहोमपश्चादिपिंडेयित्यज्ञानवर्जयित्वाऽन्यद्विनक्रियतदादशारा
चीर्विकल्प्योनिवृत्तिपश्चाभान्विधारणामेव ॥ यद्यग्निः शांतोनवनितदापुनराधानं ॥
॥ उत्तपथापाकनियमः ॥ होमस्त्रीकारपश्चेहोमाकरणपाकलोपेपुनराधानस्त्री
कारेहोमादिकरणपुनराधान् ॥ ॥ स्तुतकस्त्रिपेचयज्ञानामवत्यनिवृत्तिः ॥ पाका
थेषुहृत्यपाकेरुतेपुनःसंसर्गः ॥ पाकार्थमुद्देश्यपाकक्रियमाणोस्तःतकेवात्मानेष्ट(स्तुतेवे)
संगोन्नेणेषुनःसंसर्गः ॥ होमपिंडयज्ञःपश्चादिकस्त्रीकार्यं ॥ संकल्पत्यागोपजमानस्य
पत्याश्वतत्वनदिकारेतत्वनदिकारेत्यागदानेनाप्ति ॥ सपिंडसंबंधिनामाशोचे
अपि प्रधानेनिवृत्तिः ॥ मातापितृमरुणेगृहेसपिंडमरणवामावसंगोन्नेणपाकः
कार्यः ॥ अग्निष्टुश्रूषाच ॥ सपिंडेमणि कोदकनगृहाति ॥ दशासांवक्षरि
कपशश्चाहलोपः ॥ आशोचांतेमणिकपश्चालनंमंत्रेणोदकप्रश्वेषः ॥ दशाह

३७

मध्येऽुदकस्योयजातेन सगोत्रेणमंत्रवज्ज्वलप्रस्थेपः कार्यः ॥ स्तुतेवर्तमाने अना-
दिष्टप्राप्तस्तिअस्तगत्रेणकारयेत् ॥ आधाने असमाप्तारजस्तुत्सन्ति स्तु-
तवंस्तकवाजातं चेत्तदापचमदिनेआशौचानेवाऽभ्युदयिकादिसर्वकार्यं ॥
॥ संथनोन्नरंजातकादिप्राप्तीअन्निमुपसमाधायानिधारणं ॥ ॥ शुहिपर्यंतं शाकला-
वैश्वदेवः ॥ अधिकारेस्तिब्रह्मापवशानाद्याधानं सर्वकार्यं ॥ ब्रह्मापवशाना-
नंतरमोशौचाकस्तोस्तत्केस्तुतकेवप्राप्तेब्राह्मणतपरात्परात्परमाधानमावर्तते ॥
॥ नद्याचान्तं ॥ अर्वाग्नेब्राह्मणत्परमाधानेस्त्रीरजस्त्रिला ॥ आवर्तते ॥ ॥ ॥
दाधानं मान्तस्तुजासमन्वितमिति ॥ आधानपदोर्धविपयोस्तुनरावर्त्तनानादिष्ट
मितिप्रथमाधाने ॥ आभ्युदयिकमादोहक्त्वाब्राह्मणत्प्रिपर्यंतपदार्थानांविपर्योहे
वापत्तारजआद्युत्सन्तोजाभ्युदयिकादिसर्वमाधानमावर्तते ॥ ब्राह्मणत्परं
तरंस्तुतकाद्यापत्तोभ्यनंतरंमतिकावधानादि ॥ अथप्रवासधर्मः ॥ ॥ प्रस्ति-
तनयजमाननद्युखुर्वजपवित्यप्राणायमादिकसंकल्पस्यापस्थानकर्तव्यतर्प

णास्त्वं ब्रह्मयस्तः ॥ ॥ अथवा त्यागदानकाले कार्यः ॥ ॥ पितृणां मप स्वं मनुष्याणां कंठ
लंबितं स्थाने ॥ सर्वत्र जानुपातः श्राद्ध काले प्राप्ति श्राद्ध त्यागः कार्यः ॥ ज्रवास्त्रक्रियमाणे प्रसं
गेन तीर्थं श्राद्धावामान्नं श्राद्धपि उद्दोनं च कार्यं ॥ आप्य द्युनुसारेण मास्त्रसंव
त्सराद्धधं पुनराध्यानन् तर्थदेवार्थं प्रवासे न पुनराधानं ॥ अथो द्यर्थदोषानास्ति ॥
॥ पवराप्य न इनिपक्षो जननस्त्रैकः ॥ ॥ इहु विकारेयो विकारे होषानास्ति ॥ ॥ अह्नाता प५
याचिन प्राप्तो ज्ञेयं न मनिं यस्त्रव रूपं भ्रातृक्तव्यं ॥ अस्य तोपत्तो खदस्त्रसत्त्वा
पाकस्त्रवा भ्रातृक्तव्यं ॥ ॥ अह्नाता स्वर्वतिपरान्नज्ञो जने पकः प्राजापत्यः ॥ ॥ कामतः प्रा
जापस्य त्रयं निरंतरा भ्यस्त्रपर्वति परान्नज्ञाजने पुनराधान ॥ प्रवासस्त्रियते यजमा
ने सायं प्रातेर्हीमपद्मादिपि उपित्यप्त्वा दक्षिणत्वा दक्षिणत्वा चेदने
पिकारिणी अश्रात्तावानदाहोम दक्षिणत्वा दक्षिणत्वा दक्षिणत्वा दक्षिणत्वा दक्षिणत्वा ॥ ॥ ७॥
॥ स्वकुमारीवा ॥ ॥ प्रवासस्त्रियं तावद्याणालापः ॥ ॥ पुनरोधान प्राप्तो स्त्यामपियजमाना
गमपर्यं तं सर्वं कर्म कर्त्तव्यं ॥ उदक्षिणत्वा दक्षिणत्वा दक्षिणत्वा दक्षिणत्वा दक्षिणत्वा दक्षिणत्वा
तं कर्म लोपानास्ति ॥ तस्यावस्थ्यानिनादाहः ॥ मुत्राद्मरणश्रवणपर्यं तं कर्म लोपानास्ति ॥

तत्र स्तूपे॥ ॥ पत्नी च यजमानो वायेद्यको यिनवे ऋमनि॥ अलंकृत मणिमुहूर्त उपनराधानमहीन॥ ॥ इग्निपत्र राज्ञः ॥

५।३

मरणश्वरवता नंवरमस्त्व्यागमेदिवागमेवादाहादिकर्त्तव्यं॥ सन्निहितदेशोमरणोत्तरवस्थे
वदाहः॥ ॥ त्रिवाऽत्रावेऽस्त्विनिः क्षारीरं कूलं पित्त्वा प्रायश्चित्तं हृत्वा दाहः॥ ॥ तेषाम
प्यन्नावृपल्लाश्च वृत्तैः पष्ठाद्विक त्रांतत्रयसंस्त्वाकैः पस्त्रिश्चारीरं हृत्वा दाहः॥ नाराय
ण बलिहृत्वा पश्चादाहः॥ दाहादिनारन्यदशाहमाश्च पुत्रादः॥ त्रिपस्त्रीकपर्यंत
दाहादिनेश्चाहः॥ ॥ अथ पुनराधाननिमित्तानि॥ ॥ पस्या प्रवासिते पत्न्यपि च लृत्वा
संकरेति तदापुनराधानं॥ ॥ हामादिक्रियालोचनास्ति॥ ॥ पत्न्यो सन्निहिते सति ग्रामां॥ ॥ ५॥

५।४

तरं पत्नी गच्छेन्नदापुनराधानं॥ स एउडगा अतिक्रमपुनराधानं॥ पदाग्न्यं सन्निहितः॥
पतिः पत्नी वानदारन्यतस्य सीमानि क्रमेकालाति क्रमपुनराधानं सर्वदापत्त्याः॥
प्रवासनिषेष्या विद्वरं विना॥ विद्वरं रक्षित्यपि अग्निमादायगच्छेत्॥ यजमानाग्नि
समीपेनास्ति॥ ॥ साच्च दक्षिणागच्छेन्नदापुनराधानं॥ ॥ अग्निं स्यत्वा दं पत्त्याः
सीमानि क्रमवपनादिनवतरं पुनराधानं॥ सायं होमादनं तरं दपत्त्याः प्रधासस्त्व्या
हेयजा तप्तुनराधानं॥ दपत्त्याराग्निं गृहीत्वा गमने प्रारब्धे स एउडगा प्रवाह अथवाऽय

सीमातिक्रमेदंपत्योरनन्वारंज्ञेषुनराधानं॥ ॥अग्नेप्रशंतेसतिमथेनेज्ञस्तम्
 येउदयवाजोतेषुनराधानं॥प्रतिषिद्धपाकेहूतउद्भादिनानाचामानेश्चयमा
 तिस्त्रुतुराषादिसंसर्गञ्जत्यजादिस्पश्चाप्रतिनिमित्तंषुनराधानं॥॥अथषुन
 राधानं॥॥सर्वत्रषुनराधानेप्राणायामत्रयंतिथ्यादिषुनराधाननिमित्तंषुनराधानंम् ३३८४
 हंकरिष्ये॥॥ततोवैकल्पिकपदार्थात्रभारणं॥॥अरणिभानं॥निर्देशः॥हजन्॥
 स्वाकारः॥स्पृष्टिलूपवः॥पंचमस्त्रस्त्रराः॥मध्यनस्त्रापनोक्त्यादिस्त्रमरणः॥
 हृवत्तमिथ्यानं॥ब्रह्मापवशनदिआधानवत्॥ब्राह्मणाज्ञनपर्यंतंसमापनं॥
 अपदिविवाहानंतरंओधानंकर्यतितद्वा आस्युद्धिकपूर्वकंदारकालत्वात्॥
 पुरुषेणदोरकालवाऽधानक्षतंकाळातरेवाहृतंपश्चादितीयोविवाहःहृतःस
 पिसहाधिकारिणीहृताज्येष्ठामृतातदग्न्यल्लुकेनदाहःकार्यः॥दितीयासृहाधि
 कारिणीतयासहषुनयाधानंकर्तव्यं॥तदाप्रथमास्युद्धिकमवा॥साच्चसूचेन
 धिहृतातदाप्रथमाधानवत्॥कनिष्ठाहृताअनधिहृतावानिनानदग्धयाग्धि

१६॥

हृताचेत्तदा अश्वन्धकाष्ठेर्निर्मिष्या निनादाहः कर्जयो मंत्रवत् ॥ आग्रहाय पिति
कर्मणि कृत्तज्येष्ठास्तु तानदानावत्तिः ॥ अष्टकाच्चन्द्रयमध्येभार्यासरणादिती
ययाभार्ययासहस्रनः स्त्रियानपुनः स्त्रवणा कर्मादिः ॥ अपि कारिणी कृत्तिष्ठाप्त
वदितदाएकादशागत्रिनिवत्तो पुनराधानपूर्वेष्वमुर्वतिरंतरं कर्मकार्यं ॥ स्त्रवण
एकर्मापि क्रमेष्वतिभावो चत्तिपत्तो स्त्रायं प्रात होमबल्लिदानमस्तगात्रेणाकार
यं ॥ पिंडयत्तम्बरुक्त्वा ॥ ॥ आवौचरजोदर्शनादिनाऽङ्गुष्ठयत्रिक्रमजातु
प्यनंतरे कर्जयः ॥ ॥ आग्रहाय एष पर्यंतमयमवन्मायः ॥ ॥ देवं प्रथमाष्टकात्तिः ॥ ६॥
यारश्चादितीयाष्टकादिकं कार्यं ॥ सर्वत्र प्रथमारंजनामुख्यकाले कर्जयः ॥ त्रिग
लाकाळे ॥ आरब्धनित्यहोमपक्षादिषु पिंडपत्रेषु पत्त्वतिसानक्रियते ॥ पादप
त्विग्रग्रस्त्रावष्टकावृक्तस्तो कर्मसन्निहितानननवतितदाकर्मवैष्टुप्यनेन
वति ॥ प्रथमवर्षेष्ववर्णाकर्मादिनानुष्टुपदेनदाअनादिष्टस्त्वेष्वकर्मादिनः ॥ इदै
वति ॥ प्रथमवर्षेष्ववर्णाकर्मादिनानुष्टुपदेनदाअनादिष्टस्त्वेष्वकर्मादिनः ॥ इदै
वति ॥ प्रथमवर्षेष्ववर्णाकर्मादिनानुष्टुपदेनदाअनादिष्टस्त्वेष्वकर्मादिनः ॥ ७॥

२॥गर्वेस्तिषयं तं संस्कारनि क्रमे वाच्य द्युषिकं कृत्वा गर्भधानं पुंसवनं सीमं तोन्नयनं क्रियते ॥ २

"एवमष्टकाविषये ॥" पश्चादिपिंडुप्रज्ञेदर्शीश्राह्वापूरपश्चिक अवणादिल्लेपे
प्रत्येकमेकउपवासः ॥ गर्भधानादिसंस्कारल्लोपे प्रत्येकमेकः श्राजापत्संग
ज्ञेयनः । प्राक्सीमंतोन्नयनं नहृतं तदाऊसंग बालकूरहीत्वा एकादशोदि
वसेसीमंतोन्नयनमात्रं । सीमंतोन्नयनजातकं संज्ञामधेयोनोमतिक्रमेऽकं
त्कदकहृत्वाएकादशोकार्थं ॥ तत्राग्निस्त्वापनानन्तरम् वानादिष्टं ॥ कालातरेजा मेक ५
तेकर्मतिक्रियमात्रोमधाजननस्तन्त्रप्रदानसर्षपहामादपात्रस्त्वापनानामस्ता
वः ॥ दशाहमध्येतदपात्रस्त्वापनं च वति ॥ जातकं संलोपकालातरेकर्तव्यं ॥
॥ गर्वेसंस्कारत्वात् ॥ तदा आभ्युदयिकं पाकः कार्याग्नोकरणाहीमश्चाह्वा ॥
स आग्नो ॥ ॥ संस्कारकर्मल्लोकिकाम्नोमर्वत्रपुत्रसंस्कारस्ववस्त्रे ॥ उपाकर्मा
मसमिदाधानमध्याप्यमानोयः श्रिष्वयः स्वगुरुस्तपासनाग्नोकरोति ॥ सीमंतोदि

गर्जसंस्कारवर्मप्लिलौकिकाग्नेष्टतिकासंबंधिसर्वकार्ये॥ ॥ पर्वतिपाकम्भ
चैव॥ केशातपर्युतं पितास्त्वाधिकारेण नादीश्वाहं करोति॥ स्त्रीनादौ पुत्रोधिकारा॥
प्रथमविवाहपर्युतं नादीश्वादपि तैवाधिकारा॥ प्रेरितकार्यसंबंलौकिकाग्ने॥
उत्त्रायद्यावस्थान्विमानूतदा आवस्थाग्ने सप्तिदीकरणपाकाग्ने करणाहा
मश्वकार्यः॥ ॥ पंचयज्ञानूपूर्थकूपाकेनकृयात्॥ ॥ अशत्तिरंडुष्टिअ
रंपत्तेषापादानंनकार्यं॥ ॥ उत्तरायाभिष्ठेष्यजाते अधश्वरणरवान्तरा॥ ॥ ७॥
ग्राह्यः॥ अधश्याअस्यंतस्त्वयेष्याधारणोपरमायत्नःकार्यः॥ नत्रन्त्रनेऽन
स्त्रीसलस्त्वाएआनीयभृपत्तिइतितयोः समारोपं हस्त्वाशातेन्नेतत्रमंथ
स्त्रीसलस्त्वाएआनीयभृपत्तिइतितयोः समारोपं हस्त्वाशातेन्नेतत्रमंथ
नं॥ ॥ नतस्त्वापनं॥ ॥ अहृतसमारोपशातेन्नोपनश्चान्ने॥ ॥ एवं होष्परि
कारचपुनराधानं॥ अरण्यग्नेवाभंत्यजादिस्पत्रैरेतोविरम्भनादसंसर्गस

तिज्जवेत्सुनशाधानं॥ ॥उनरसंजवेषुनस्त्वेति समिंधनं मंत्रेण यज्ञियका षष्ठ्र
द्व्यापः॥ ॥अरेयाः क्षालनं॥ ॥तक्षणं च पात्राणां उपहतो क्षालनं॥ ॥यदास्त्
छैलं द्विते वापत्रेक्षालनमेव॥ ॥अरेयास्त्वा॥ ॥इति गंगाधरपत्नौ प्रायश्चित्तं॥
॥अथ ब्रह्म-चारिव्रतलोपे प्रायश्चित्तं॥ ॥तत्र वैधायनः॥ ॥अत्र शोचनं संभावं द
न हर्जमि क्षाण्मि कार्यराहि त्यस्त्रुदिस्पत्रोनकौ पीनकृति स्त्रयशोपवीतमेखलो
दंडोजिनस्यागदिवास्यापद्यत्र धारणापादुकाध्यारोहणमीलाभारतो दृत्तनानु
लेपनं जनजलकौ डायूतन्तरगीतनायनिरन्तिपाखं ऊदि संजाषणापयुषितज्जो
जनादि ब्रह्म-चारिव्रतलोपजन्मकलदोषपरिहारा धर्मब्रह्म-चारीहृष्ट्रयचरे
न्महार्याहृत्ताहोमं चकुर्याद्॥ ॥तद्यथा॥ ॥त्वैकिका निं प्रतिष्ठाप्य॥ ॥ब्रह्मवरणा
याज्यन्मांगं तंहृत्वा॥ ॥प्रथमं वास्तसमस्तर्याहृति निश्चितस्त्रआज्याहुतीहु

त्वैअं मरग्नेच प्रस्थिते व महते स्वाहा ॥१॥ अं भुवो चांतरिक्षाय च स्वाहा ॥ शां
व सुरादि त्याय च दिवे च महते च स्वाहा ॥ शा ॥ अं सूर्युवः स्यन्नं इम से च न अत्र
न्यक्षय दिम्य श्वमहते च स्वाहा ॥ धृ ॥ अं पाहि नो अग्न एन से स्वाहा ॥ पू ॥ पाहि नो
अग्न विष्ववे द से स्वाहा ॥ ई ॥ ये जं पाहि विजाव सो स्वाहा ॥ उ ॥ सर्वं पाहि शतक
तो स्वाहा ॥ ए पुने कुर्जी निः ह से स्वाहा ॥ ई ॥ सहर या ठ स्य रिस्वाहा ॥ १० ॥ उ ॥ ८ ॥ ८
पुनर्व्यहृती निः कुर्याद् इह ददि होम त्रोषे स मापये दिति ॥ एतदत्यधर्म
लोपे प्रायश्चित्तं ॥ लोपे दुप्रायश्चित्ते वित्रोषे कर्त्तव्यं धाने त्रौ न करोक्तः ॥
तं वोधि पाजे पे नमं त्रे चैत्रं त्रिवात्मय ॥ ब्रह्म चारी स्वधर्मं च न्यन च त्य
एमि वत दिति ॥ महाना भूया दिवते षुलक्षणे षुतारं तं म्यन त्रौ नृषट्ठाद शाव
हृष्ट्यान्त्यापुन ब्रह्मं प्रारं त्रे दिति स्त्रियथं सारे ॥ इति प्रयोग रत्न ब्रह्म चारी

ब्रतलोपे प्रायश्चिनं ॥ ४३ ॥ नैमित्तिकं पुनरूपनयनं याज्ञवल्क्यो नोक्तं ॥ ४४ ॥
अज्ञानानुसुरां पीष्मोग्नो विए मृत्रेव च । पुनः संस्कारकर्म हेति प्रयो वर्णा किं
जातय इति । पुनः सं ॥ च पुनरूपनयनं चातच्छ्वलानाय नाद्युक्तप्रका
रणाकर्तव्यं ॥ ४५ ॥ अध्योयेन पूर्वस्य ह्यत्वा कृतं केशावपनं मेधाजननं
चानिरुक्तं परिदानं का । अत्यत्सवितुवतीमह इति सावित्रीमिति ॥ ४६ ॥ पुनः सं स्कार
रेवित्तेष्माहमनुः ॥ ४७ ॥ अजिनं भेषणलादं तो ज्ञेष्टचर्यावृत्तानि च । निवर्त्तते द्वि
जातिनां पुनः संस्कारकर्मणा ति ॥ बृहद्विष्टुर्ष्याह वपनं मेष्वलादं तो ज्ञेष्ट
चर्यावृत्तानि च । वपनं मेषणलादं तो ज्ञेष्टचर्यावृत्तानि च । निवर्त्तते द्वि जातीनां
पुनः संस्कारकर्मणा ति ॥ ४८ ॥ इति ब्रह्मचारिब्रतलोपप्रायश्चिनं संपूर्णं ॥ ४९ ॥
॥ इति प्रयोगस्त्वेब्रतं चारी ब्रतलोपप्रायश्चिनं विधिशमाप्तं ॥ शुभं ॥ ५० ॥

॥श्रीगणेशायनमः॥ ॥अथपर्वनिर्लोकलिख्यते॥ ॥समाधत्तात्रोष्मुनिवरविरुद्धोत्तिनिचयंसह
 युक्तिस्त्रोमैर्जयत्तिजगतिहेमादिविभुधः॥ ब्रुवेनन्निरात्मयजनसमर्पयार्वजमहं सदेकस्त्रोवे
 नामलमनिस्तुतोषंविदधतं॥१॥ संघिःपश्चतिपर्वरणोर्धुतिदलंनकंसचेष्टायजिर्भ्यान्होर्धु
 गतोयदाऽस्यचेयतिथ्याःपरेन्मीक्षणं॥ वेदोवीप्रतिपत्तुरीयचरणः पर्वद्विलियागोन्मथ्याऽन्ना
 धिःप्राप्लगसंघिकेऽत्त्वपत्तिद्वाप्लिष्टिकालेषुरा॥२॥ ॥अस्यार्थः॥ ॥परस्तिपर्वरणोःप्रति
 पत्त्यर्वरणोःपरेणान्युतिदलंयोगद्देहंसंघिःसंघिकालस्यात्॥ सःसंघिकालश्चनकंरात्रेसव
 तितंदाश्वःपरेन्हिप्रतिपदियजिर्यागस्यात्॥ तद्दिनेचं इदर्क्षनंजायतेनजायतेवा॥ एवंसत्रिग ॥२॥
 संघोनेदद्वयमुक्तं॥ यसासःसंघिर्भ्यान्हादावर्तनादर्घंगतअस्तमप्रासान्नवति॥ अनुभव
 त्तिथ्याःअस्यपचये अप्यत्यनक्षयेसतिवाऽस्यथवापरेन्हिप्रतिपदिंहोः इश्वराणादर्क्षनंस्यात्॥
 यद्यापरेन्हिअर्कोदयात् प्रतिपत्तुरीयचरणः प्रतिपदांस्यत्तुर्थात्राः नवेन्नदापवान्हिपर्वदि
 नेपागस्यात्॥ एवंनेदद्वयमुक्तंनवति॥ अन्मथाइवरथापर्वाक्षिअन्वाधिः॥ अन्नाभान्ननवते
 रदुकंनवतियसासंघिर्भ्यान्होर्धुत्तिनानवति॥ अनुचत्तिथ्याःअप्यत्यमंचयोननवते॥ यद्या
 परेन्हिइंहोः इश्वराणाननवत्॥ यद्यापरेन्हिअर्कोदयात् प्रतिपत्तुरीयचरणननवेन्नदापवान्हिप

अन्वाधानं स्थादिति ॥ एवं जेदत्रयमुक्तं ॥ एवं च मध्यान्हो धैर्यगतपर्वसंधौ जेदपद्मं भवति ॥ अ
यपराल्गसंधिं के आवर्तनोत्पागानसंधौ सति अत्र च अत्रेव दिने पर्वास्येवयं जिर्णोगः ॥
स्यात् ॥ अर्थात् तज्जन एव संधौ नहि न एव यागः एवं प्रान्तु गसंधौ जेदद्युपं ॥ अथ द्युक्ति
दिनद्युपद्युष्टिकालयागकालसति ॥ पुराष्ट्रवैद्युर्यागः स्यात् ॥ द्युक्ति श्रीकालोयथा ॥ पूर्व
वेदुः प्रातरमासच्च उर्थात्राः परेद्युः प्रानः प्रतिपत्तुरीपचरणाऽन्ति ॥ अर्थाद्विनद्युपया
गकालसंश्वेष्य पूर्वद्युर्यागः ॥ दिनद्युपयमागकालज्ञावोयथा ॥ पूर्वद्युप्रातरमात्मा
तीपचरणः परेद्युप्रान्तः प्रतिपत्तुर्थात्राऽन्ति अयं सदः पूर्ववेदान्तर्कृतद्वा ॥ अ
भैथकर्त्तव्यागकालः प्रस्तिद्वः ॥ ॥ पूर्वताय अयं उर्थात्राभाद्याप्रतिपदस्त्रयः ॥
यागकालः स्विहेयः प्रातरुक्तोमनीषितिरिति ॥ कात्मागनेकवचनात् ॥ एवं जेदद्युपद्युष्टि व १
यं स्यात् ॥ एवं च द्वादशज्ञेदः सर्वस्त्रवंति ॥ अत्रयागकालनिष्ठेवैपूर्ववेदन्वाधान
मन्वाधानकालवनिष्ठेवैपरेद्युर्यागकालइस्यन्तर्मणिष्ठः ॥ पूर्वद्युपरिध्मावहि:

०७० वं.नि. करोनि अपरेयुर्पेजनीतिस्क्रोते॥ अयमेव मथिनार्थः॥ मुखवं बोधार्थं निदर्शनं पूर्वकं विश्रा-
यवाक्यं सहितो विश्वार्थो-व्यते॥ तत्रादौनिर्णयार्थं संप्रिज्ञानमाह॥ संधिः पृष्ठतिपर्वत्तेऽर्थं
तदलमिति॥ दृष्टिकायामपि॥ विद्यात्यर्वसमास्ति मुनरतिथे वर्ज्जः शपस्यादिसेप्रस्त्रि-
प्याद्दमिदमिति॥ ॥ तथाच स्मृतिः॥ ॥ तिथे: परस्यादिकास्तथा: स्तु त्युनास्त्रथेवान्ये
पिकास्तासां॥ अर्द्धविद्या ज्यंचत्रथाप्रयाज्यं रुसे थवं औप्रथमेत्तिनेवदिति॥ अत्रप्रमादितं
विनिर्णयेद्विष्वेवदिवसाज्ञेयः॥ ॥ तथाचोक्तं दृष्टिकायां॥ ॥ द्विधात्रदिवसः प्राद्युलपराकारं गदिति
विति॥ अत्रो हाहरणार्थं दिनमानं त्रिंशत्ताडीमितमंगीहतं । ॥ अत्रो हाहरणासं-
पिकालः॥ ३॥ अयं रात्रो सवति अतो मावास्यायामुन्नाधानं॥ ४॥ इति प्रतिपदिचंद्रदर्श
नस्य रूपं जवे असंस्तवेपि पर्यागस्यादिस्याह॥ नक्तं सचेष्युर्यजितिरिति॥ ॥ दृष्टिकायांच॥ ॥ अ-
भक्षयाविरतिमत्यवान्हिनस्मिन्चत्रं॥ श्वोयागत्रिगत्रिहर्षनेपतिः॥ तथाचलोगाश्चि॥ ५॥
अपराह्नेथ वारात्रोपद्विष्वमायते॥ उपोष्यतस्मिन्नहनिश्वान्त्रेयाग इष्वतद्विति॥

स्त्रीमयादधिकन्तु नायमपि प्रतिपदिवं सन्विच्छेदशेन ह कर्मा दिसं स्कारवत्रा ज्ञेतिः शा
 स्वे प्रसिद्धं ॥ १४३ ॥ २३ ॥ अत्रो हरहरेण उत्तमना स्त्रीवर्षपर्वं संधौ प्रतिपदिवं च इह त्रा
 ना भावेयाग ॥ १४३ ॥ २३ ॥ मासावधिति अत्र स्त्रीपचयोदमावास्यापामेव याग श्रवतु है
 ऋषामन्वाधान्त्रस्त्रियाह ॥ संध्यान्तो धर्मगतो यदात्पचयेति अथा इति ॥ ॥ दीपिकायां च ॥ ॥
 सायात्रागणिपर्वराः प्रतिपदश्वानेद्विनीयाप्रभृत्यस्त्रीपचयेति थर्पजिरमावास्यात्तिनेत्र
 स्मरनेति ॥ ॥ तथा च स्त्रियः ॥ ॥ प्रतिपद्ययसंपूर्णाद्विनीयाश्यकगामिनी ॥ चरोरिष्टिरमा
 यास्याङ्गनेत्र यादिकाङ्क्षियेति अत्रो हरहरतो पर्वं संधिकालः ॥ १५ ॥ अयमध्यान्तो सरतो
 क्षिः ॥ यदिप्रतिपदिवं द्विप्रदृश्यते न ह अमावास्यायां याग श्रान्तु है ऋषामन्वाधानं ॥ ॥ १५ ॥
 इत्पन्नम्याह ॥ ॥ परेन्द्रिष्टिः ॥ वेंद्रोरिति ॥ दीपिकायामपि ॥ इदं द्वौष्ट्रियां स्त्रीनेत्र
 तस्मै न विहिते यंत्राय जेत्यर्वण इति ॥ ॥ तथा च स्त्रियः ॥ ॥ ग्रादित्योस्त्रिमेत्रचेदः
 प्रसलाउदित्रेयदि ॥ प्रतिपदिविष्णिः स्यास्त्रं च इह ऋषाय न तोय जेत् ॥ १६ ॥ इति ॥ १७ ॥ ॥ तथा च ॥ ॥ १८ ॥

एवं शोदितीयेचकर्त्तव्येष्टिदिजतिनिः॥ दिवीयासहितंयस्मादृष्ट्यंस्यास्वल्गायनाद्विती॥
 त्रितुहर्त्ताहितीयाचप्रतिपद्यापरान्तिकी॥ अन्वाधानंचकुर्दृश्यंष्टिरेतःसोमदर्शनादिति॥ व
 क्षेत्रं प्रपश्यन्ते थवायाचोद्विलोगाश्विवचनं विषयीक्रियते॥ नन्दाहि॥ अपश्यन्ते थवायाचा
 विस्त्रित गत्रोपर्वसंधोचंडर्शनसंसेवण्यागः स्यादपराद्वलसंधेति॥ शोषोन्ति खोत्॥ अप्य
 याअपराद्वलस्त्वेनैव क्षित्तः अथवायाचावितिविशेषोक्ते व्यर्थता स्यात्॥ अथात्रेवा
 दाहरणेचत्प्रतिपद्यिचंडोनदृश्यतेनदायावस्थापामन्वाधानं॥ प्रतिपद्यिच्यन्तुर्धा
 चास्तु व्यागंडस्याह॥ अप्यथाचाधिरिति॥ दीपिकायां च॥ अथ ज्ञेहावर्त्तनोद्धर्तः॥ ११॥
 पर्वतः परतोयजेन्द्रिति॥ अपश्यन्ते थवायाचावितिलोगाश्विवचनं च॥ अत्रपव
 संस्तिकालः॥ १२॥ अप्यमध्यान्तास्तुरतोस्ति॥ अत्र प्रतिपद्यागप्रस्तोऽप्यन्तुर्धा
 र्थीचासङ्गावाचत्रचंडस्य अद्विलोगामेवयागम्भुदृश्यामन्वाधान्तिर्याह॥
 वा प्रतिपञ्चशीयचरणाद्विति॥ १३॥ दीपिकाप्राप्तिपद्यिचंडोऽस्याच्चेतत्रमेदा
 दिमन्त्र्यविहितेष्यं शोषजेत्प्रवेशाद्विति॥ "तथाच"॥ नन्दपूर्वं व्यर्थतुर्धा शेषां ग्रामे प्रतिपद्यिक्षित्वा॥

रक्षांस्मिन्दिलुंपतिश्चनिरेषासनातनीति ॥ १० ॥ ३ ॥ १ ॥ २ ॥ २ अत्र प्रथमो हहरलेखं पि
कालः ॥ १४ ॥ प्रात्म्लवज्ञी ॥ दिनाये ग्रावर्त्तन एव सं ॥ ३ ॥ १३ ॥ १५ ॥ १५ ॥ दिकालः ॥ १५ ॥ उपर्यन्ता
ये ग्रामायामेव यां ॥ ग्राम्युद्देश्यामन्याधानमित्याह ॥ प्रात्म्लग्रामं पिकेत्रवयजित्यति ॥
अथावर्त्तन एव संधौत्तदिन एव यागः ॥ ॥ ४ ॥ पिकेग्रामामयि ॥ ॥ प्रात्म्लवर्त्तन यास्त्वप
विरत्तोयागोक्तिनस्मिन्द्वयमिति ॥ तथा चलोगस्ति ॥ प्रवद्वद्वयमधोक्तयदिप
वसमाप्तने ॥ उपोषनस्मिन्द्वनित्योन्नते योग इष्टानद्वति ॥ १ ॥ ३ ॥ ३ ॥ अत्रो हहरलोभ्रमा
यं प्रातरं स्वच्छुर्यां त्रासङ्गवज्ञत्रयागकालोस्ति ॥ तथा प्रतिपत्ति ॥ १४ ॥ १५ ॥ २१ ॥ चंद्रदर्शनाज्ञवे
स्मियागकालोस्ति ॥ एवं दिनद्वयेयागमालप्राप्तो अपराह्णविद्यादिर्व
वाक्यनियमात्मतिपदियागप्राप्ते अमावास्योमवयागः कार्यः इत्याह ॥ ईकालेषु रमिति ॥
॥ ५ ॥ पिकायामयि ॥ ॥ प्रातर्यद्यपरात्म्लसंघिषु यजः कालो द्वाहेस्यान्तर्यान्ते वस्यादन्तयत्र
वर्त्तद्वसयागम्भद्रापीष्टानद्वति ॥ ॥ तथा चम्भति ॥ ॥ पर्वतांगोत्तरमितुकर्त्तव्यदित्यजा
तिति ॥ दिवीयासहितं मस्त्रादूषप्रत्यायनद्वति ॥ ॥ स्त्रं संतरमिति ॥ ॥ दक्रांचोर्णमासंचयतः

संवत्सरं दिनं ॥ पूर्वविद्महतु वोकोमिदयं प्रतिपद्यते इति ॥ अतो दिन हयेया गवाले पूर्वदिन
एव यागः ॥ अयं निर्णयः पूर्तिमास्यामपि सवति ॥ २३३५ अत्रोदाह गूरणमायां प्राप्तः पूर्व
स्त्रीयां त्रायः प्रतिपत्ति अंत्यच्चतुर्थांश्चः अतो दिन ह ॥ २३३६ येषियाग वालस्यासंभवः ॥ आ
त्रायामेव याग श्रुतुर्द्वयामन्याधानमिसाह ॥ वा २३३७ प्रतिपूजुरायचरणाद्वितया-
पूर्ववाक्यत्रयं च ॥ अपमपि निर्णयः पूर्तिमास्यामेव सवत्तिनि ॥ द्वातु पूर्वजे रात्रं न भूत एव ॥
अथ गोरुमासनिति यस्तु ॥ २३३८ चं इतर्वनव्यतिरेकेण इत्यसमर्तव ॥ अथान्यविशेषाः ॥

वाजनेयि नांक्षस्तिः माधामे वा न्वाधानं ॥ प्रतिपदियागः ॥ ३५ ॥ उक्तं च ॥ दीपि कायो ॥ अथ चेस्तु
र्वान् शक्षयुक्तस्यावाजस्तेयि नाम निमित्तं स्थानवर्ति कायां व्रतमिति ॥ तथा च श्रुतिः ॥ सूत
देव राक्षस्य मत्तवति साखर्विकालिधानस्यायवर्ति कायां व्रतं स्वोयाग इति ॥ अथ पर्वतिः
ग्राहोय जनविक्रीष्माह ॥ दीपि काकारः ॥ पर्वता त्वयिप्रज्ञैति सूर्यरां पश्चात्ताविति ॥ ३६ ॥
तथा च कालनिर्णयकारः ॥ प्रानः कालेसमाप्तिवर्जसर्वत्रिवर्त्तविरम्यसंविषयैतं प्रतीह्यसं
प्रकरणप्रतिपद्मालेसमाप्तिपद्मार्थवर्कर्त्तव्य इति ॥ पर्वता तु यागमसमाप्तो गर्भाह ॥ प्रति
पद्यप्रविष्टायायदित्तेष्टिसमाप्तयने ॥ मुनेप्रतापहृत्वेष्टिननः कुर्यात्तु नान्यघेति ॥ चंद्रदर्श
नहि नदिनेमोहरूयागकरदोप्रायमित्तमाह ॥ कात्यायनः ॥ ३७ ॥ यजनायेन्द्रिसोमस्त्रैदर्शलयं
दित्तिदृश्यने ॥ तत्र व्याहृतिलिङ्कुर्त्याद्युत्तिज्ञानय इति ॥ इहं अविहीनदिनेयागकरता
वदिनयां ॥ इतिपर्वतिर्णिर्णयं संपूर्णं ॥ गणो राजनिधैवत्तो नंदिग्रामनिवासिनः ॥ पाज
काना सुबोधार्थमकरोत्यर्वनिर्णये ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ श्रीनृपशालिवाहनत्रोक्तृष्ठुवानामसं
वस्त्रे रक्षिलायनेव ग्रीवं तोमहामागत्यप्रहआठशुद्धचंद्रै१४१०। सहपौत्रिमातदिनेऽ
रुपेष्टकं कुरुक्तीमुक्तैनलिखितं परउपकारार्थमुक्तं जवतु ॥ कल्यानमस्तु धृ ॥ ३१ ॥

॥ इमुक्ताकं पर्वनिषयस्त् । ॥
 ॥ गणरबाद इमगोशि ॥
 ॥ यासद्ग्रन्थलजो ॥
 ॥ दत्त ॥